

MVČK | Mezinárodní Cena mostu Görlitz/Zgorzelec

13. listopad 2024

Děkovná řeč prezidentky MVČK při převzetí ceny

Internationaler Brückepreis der Europastadt Görlitz/Zgorzelec, tedy Mezinárodní Cena mostu evropského města Görlitz/Zgorzelec je ocenění udělované od roku 1993 osobnostem, které se mimořádně zasloužily o porozumění mezi národy, demokracii a soužití různých národů, kultur a náboženství.

Myšlenka „mostu“ je přitom velmi konkrétní i symbolická: Görlitz a Zgorzelec tvořily původně jedno město, které bylo po druhé světové válce rozděleno řekou Nisou na německou a polskou část. Cena proto oceňuje lidi, kteří pomáhají překonávat podobná rozdělení a „stavět mosty“ mezi lidmi.

V roce 2024 cenu obdržela Mirjana Spoljaric Egger, prezidentka Mezinárodního výboru Červeného kříže.

Následuje vystoupení prezidentky MVČK:

Vážený pane primátore,
vážený pane profesore Xylandere,
milá Gerdo,
vážení hosté,

je pro mě velkou ctí stát dnes před vámi a převzít Cenu mostu. Toto ocenění vyzdvihuje naše společné úsilí o mírové uspořádání světa. Zvláště silně na mě působí symbolika této ceny právě zde, v historickém městě Görlitz/Zgorzelec, které bylo po dlouhá léta rozděleno, avšak dokázalo tuto zkušenost překonat a dnes je příkladem jednoty a spolupráce.

Je to město, které překračuje hranice a které znovu vyrostlo z touhy po míru. Mosty, jež zde spojují lidi, nám připomínají sílu a vytrvalost společné víry v lepší budoucnost.

Jako prezidentka Mezinárodního výboru Červeného kříže (MVČK) si plně uvědomuji význam i odpovědnost našeho poslání: **hájit zásady lidskosti uprostřed konfliktů, stavět mosty přes ideologické propasti, jednat neutrálně a nestranně a připomínat všem zúčastněným, že i válka má své meze, které nesmějí být nikdy překročeny.**

Naše úsilí o prosazování a dodržování práva nevzniklo náhodou. Všeobecně platné dohody, jakými jsou normy zakotvené v [mezinárodním humanitárním právu](#), nejen vytvářejí závazný rámec pro omezení lidského utrpení. Čtyři Ženevské úmluvy, přijaté v roce 1949 a od té doby ratifikované všemi státy světa, představují i po 75 letech zásadní nástroj, který mohou političtí představitelé využívat na cestě k míru.

Díky nestrannému úsilí a vytrvalosti můžeme vytvářet prostor, v němž znepřátelené strany dokážou uznat lidskost těch na druhé straně a hledat cestu ke smíření. Právě tento rozměr mé současné práce – stavění mostů – je úzce spjat s hodnotami Ceny mostu, za jejíž udělení jsem hluboce vděčná.

Tuto cenu přijímám s pokorou a s vědomím, že kráčím ve stopách předchozích laureátů, jejichž působení je úzce spojeno s humanitárními hodnotami mé organizace. Myslím především na Władysława Bartoszewského, bývalého polského ministra zahraničí a přeživšího Osvětimi, který svůj hlas využíval k obraně lidských práv a k budování mostů mezi národy rozdělenými dějinami. Jeho odhodlání usilovat o spravedlnost, soucit a smíření je blízké i poslání MVČK: ukazovat světu, že lidskost musí být zachována i ve válce.

Válka není prostorem bez pravidel. Jednat se znepřátelenými stranami, respektovat jejich práva a povinnosti a brát je vážně je dnes důležitější než kdy dříve.

Minulý týden jsem byla v Súdánu. Při cestách do oblastí zasažených konfliktem na vlastní oči vidím, jak polarizace a bezuzdné násilí ničí celé komunity. Vidím utrpení civilistů, kteří jsou opakovaně nuceni opouštět své domovy a postrádají potraviny, zdravotní péči i bezpečné útočiště, které tak naléhavě potřebují.

Ženevské úmluvy tvoří základní kámen mezinárodního humanitárního práva – soubor zásad, které vzešly z úsilí omezit utrpení za války. Zároveň však představují i most: mezi válkou a mírem, mezi morálkou a právem, mezi brutalitou a milosrdenstvím.

Velmi dobře vím, že mezinárodní právo válku nezakazuje. Právě naopak. Existuje „právo vést válku“ a existují „pravidla vedení války“. V závislosti na okolnostech mohou být dokonce i civilní oběti války považovány z právního hlediska za ospravedlnitelné.

Ženevské úmluvy však stanoví, že i ve válce musí být nemocnice ušetřeny, civilisté chráněni a raněným musí být poskytnuta péče. Obtíž spočívá v tom, že mezinárodní humanitární právo nekvantifikuje explicitně, jaká míra utrpení a ničení je ještě ospravedlnitelná.

Z lidského hlediska však – a právě to bych zde dnes chtěla zvlášť zdůraznit – jsou všechny vojenské či ozbrojené operace, které využívají utrpení civilního obyvatelstva jako prostředek k dosažení svých cílů, morálně krajně zavrženíhodné.

Řídíme-li se totiž nejen literou, ale i duchem práva, dostáváme se k samotné podstatě věci: **lidská důstojnost musí být zachována za všech okolností. Jakmile je popírána lidskost protivníka, je mu upírána rovnost práv a uplatňuje se princip kolektivní viny, byly již překročeny meze toho, co lze ospravedlnit. Návrat k míru se pak může stát na celé generace pouhou iluzí.**

Musíme si proto vždy klást jednu zásadní otázku: jaké vítězství vlastně chceme? Má jím být nekonečné moře trosek, zničená města a miliony mrtvých, raněných a uprchlíků? Dějiny nám znovu a znovu ukazují, že odlidšťování nepřítel nakonec strhává do propasti všechny strany konfliktu.

Skutečné státnictví naproti tomu spočívá v odvaze využít politických prostředků k otevření cesty zpět k normálnímu životu.

Humanitární diplomacie – například vyjednávání o příměří – není ničím jiným než nástrojem dialogu s politickými představiteli, vojenskými veliteli i s lidmi, kteří mohou samotného prostředníka vnímat jako protivníka. Neutrální humanitární aktéři mají nejsilnější oporu tehdy, když hlavy států, politici a diplomaté sami připomínají svým spojencům společnou

odpovědnost: chránit civilisty, zacházet důstojně s válečnými zajatci a raněnými a respektovat zásady mezinárodního humanitárního práva.

Jako představitelka Červeného kříže vnímám diplomacii především jako nástroj ve službách míru.

Diplomacie spojuje rozum a soucit s rozhodností. Naše organizace si vzala za úkol připomínat těm, kdo mají moc, že nesou odpovědnost vůči lidem, jimž slouží, že jsou povinni respektovat univerzální hodnoty a že úpadek lidské důstojnosti nemůže světové společenství přestát bez následků.

Diplomacie jako most mezi válkou a odpovědností chránit vyžaduje vytrvalost, pokoru a především pevné přesvědčení, že naše společná lidskost nesmí být předmětem politických kalkulací a že každý člověk je před právem roven.

Respekt k mezinárodnímu humanitárnímu právu však není jen povinností. Je také příležitostí ke zmírnění násilí a k otevření cesty k míru. Jsou-li strany konfliktu připraveny rozlišovat mezi civilisty a bojovníky, šetřit města a umožnit poskytování humanitární pomoci, nejenže se vyhýbají porušování práva, ale zároveň vytvářejí základ pro budoucí smíření. Způsob, jakým je válka vedena, totiž ovlivňuje i to, jak a kdy skončí.

Humánní zacházení s nepřítelem – a ochrana těch, kdo se nepodílejí na bojích – zvyšuje šanci, že obě strany jednou dosáhnou míru. Vítězství „za každou cenu“ ve skutečnosti žádným vítězstvím není. Zanechává po sobě společnost v troskách a zasévá semena dalšího konfliktu.

Mezinárodní humanitární právo nám umožňuje představit si i jiný druh vítězství – takový, jehož cílem je vzájemná mírová dohoda a který v sobě vždy ponechává možnost návratu k jednacímu stolu.

Když hovořím se stranami konfliktů, zdůrazňuji, že respektování mezinárodního humanitárního práva není pouhým doporučením. Je to odpovědnost, která zavazuje nás všechny. Především je však povinností států zajistit větší bezpečnost a stabilitu pro vlastní obyvatele.

Když se strany konfliktu zavážou chránit ženy a děti, propouštět raněné vojáky a válečné zajatce, neznamená to pouze, že dodržují právo. Otevírají tím cestu k dialogu, porozumění a možnému příměří. Humanitární činnost se tak stává mocným nástrojem míru – nástrojem, který pomáhá zachovat prostor, v němž lze znovu budovat důvěru.

Červený kříž ve své práci neustále čelí úkolu tento humanitární prostor vytvářet a chránit. Často se přitom setkáváme se silným odporem, nepochopením, a dokonce i s ostrou kritikou. Přesto vytrváváme.

Naše neutralita a nestrannost jsou v dobách velkých konfliktů a geopolitického napětí pevným orientačním bodem. Umožňují nám jednat se všemi stranami s respektem, navazovat vztahy napříč rozděleními a neustále hledat nové způsoby, jak alespoň trochu zmírnit utrpení civilního obyvatelstva. Naše práce pokračuje i v těch nejnebezpečnějších oblastech světa. Je důkazem vytrvalosti lidskosti i odvahy potřebné k tomu, abychom své humanitární zásady dokázali hájit i za těch nejnepříznivějších okolností.

Zvláštní význam pro nás má neutralita. Když MVČK ošetřuje raněné vojáky na obou stranách fronty, pomáhá zajistit propuštění zajatců nebo znovu spojuje rodiny rozdělené frontovou linií, ukazujeme, že humanitární práce je mostem, který žádné rozdělení nedokáže přerušit. Pokaždé, když velitel nařídí svým vojákům chránit nemocnice nebo umožní dopravit humanitární pomoc do obléhané oblasti, vzniká okamžik, v němž se znovu prosazuje naše společná lidskost.

Takové okamžiky mohou být pomíjivé, ale vytvářejí základ, bez něhož není trvalý mír možný. Každý čin, který respektuje mezinárodní humanitární právo, každé gesto soucitu v čase nouze přispívá k budoucímu míru.

Město Görlitz/Zgorzelec velmi dobře zná sílu takových mostů. Zde, kde řeka Nisa kdysi oddělovala rodiny, přátele a celé komunity, můžeme vidět, kolik síly je zapotřebí k tomu, aby bylo možné začít znovu.

Humanitární práce nás podle mého hlubokého přesvědčení přivádí k jedné univerzální pravdě: přes všechny rozdíly nás spojuje společná lidskost. Ve světě plném konfliktů se tato myšlenka stává naším vodítkem. Připomíná nám, že každým jednáním, každým projevem pomoci a každým setkáním s druhým člověkem znovu potvrzujeme jeho důstojnost a jeho právo na existenci.

Toto univerzální poselství překračuje hranice, jazyky i přesvědčení. Je mostem k míru v té nejčistší podobě.

Státy zpravidla nejsou skutečně neutrální, nebo jen velmi zřídka. Válčící strany už ze své podstaty neutrální nejsou nikdy. Právě proto jsou nezávislí a neutrální prostředníci tak potřební – stejně jako lidé, kteří se zasazují o zachování mírového soužití.

Neutralita, která je vlastní Mezinárodnímu červenému kříži, otevírá dveře, jež by jinak zůstaly zavřené. Umožňuje nám zachovávat komunikační kanály a podporovat vzájemný respekt mezi stranami konfliktu. Taková důvěra se ne získává snadno. Vyžaduje oddanost, vytrvalost a neochvějné odhodlání zacházet s každým stejně bez ohledu na to, kdo je a čemu věří.

Stejně jako politika vyžaduje i neutralita ve své roli mostu mezi rozdělenými stranami odvahy a vytrvalost. Obě tyto vlastnosti se odrážejí v jednotě, kterou Görlitz/Zgorzelec tak pracně vybudoval.

Cena mostu mě povzbuzuje, abych po této cestě pokračovala a stála po boku svých mnoha kolegů po celém světě v jejich neúnavné a často nebezpečné práci. Myslím také na naše klíčové partnery – národní společnosti Červeného kříže a Červeného půlměsíce a jejich početné dobrovolníky, kteří každý den nastupují do služby. Často jsou to mladí lidé pracující v krizových oblastech, v mimořádně náročných podmínkách a někdy s nasazením vlastního života.

Cena mostu pro mě není cílem sama o sobě. Je především připomínkou práce, která je stále před námi. Připomíná mně i nám všem, že cesta k míru může být obtížná, ale že stojí za každé úsilí.

Kéž v této práci pokračujeme, spojení svým závazkem k lidskosti a vedení přesvědčením, že mír je nejen možný, ale nezbytný.

Ráda bych poděkovala Mezinárodnímu sdružení Ceny mostu za poctu, které se mi dnes dostalo. Mé poděkování patří také Německému, Polskému a Českému červenému kříži. Zvláštní poděkování bych chtěla věnovat prezidentce Gerdě Hasselfeldové. Spojuje nás vzájemná důvěra a úzká spolupráce, kterých si osobně velmi vážím a na nichž mi velmi záleží.

Mnohokrát děkuji.

Připravil: Doc. Dr. Marek Jukl